

**Ю.А. Очеретько, студентки 5 курсу, гр. ЗЕП-14м, ФЕМ
Науковий керівник - к.е.н., доц. Н.Л. Овандер
Житомирський державний технологічний університет**

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Внутрішній контроль є важливим елементом структури управління підприємством. Система внутрішнього контролю дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду, перевірок і стеження за його фінансово-господарською діяльністю переконатись, що контроль проходить у відповідності до розробленої стратегії розвитку, прийнятої керівництвом, та до вимог чинного законодавства. Для акціонерів та потенційних інвесторів внутрішній контроль виступає гарантією збереження та ефективного використання інвестованих коштів, а для кредиторів – гарантією повернення коштів. Основна проблема забезпечення внутрішнього контролю витрат полягає в тому, що на підприємствах не рідко не має чіткого розуміння, як правильно організувати контроль, це створює ряд проблем. Основні причини цього наступні: відсутність працівників відповідної кваліфікації, методик, систем показників оцінки тощо.

Значний внесок у наукове та практичне дослідження проблем внутрішнього контролю зробили вітчизняні вчені та практики, зокрема: М.Т.Білуха, О.С.Бородкін, Ф.Ф.Бутинець, П.І.Гайдуцький, В.А.Дерій, Н.І.Дорош, Л.С.Шатковська, В.П.Завгородній, С.Я.Зубілевич, Є.В.Мних, Л.В.Нападовська, В.С.Рудницький, В.О.Шевчук. В той же час багато питань залишаються недостатньо розкритими, зокрема, питання методології, методики і організації внутрішнього контролю як підсистеми в системі управління підприємством.

Контроль існує на будь – якому підприємстві, але організовується по різному за структурою та методами. Організація внутрішньогосподарського контролю відповідно до чинного законодавства покладена на керівника підприємства. На підставі затвердженого плану працівники, зайняті управлінням, здійснюють систематичний поточний контроль за діяльністю підрозділів підприємства. За результатами контрольних перевірок керівництво підприємства приймає рішення про усунення причин, що негативно впливають на діяльність підприємства. Метою контролю є досягнення управлінських цілей щодо забезпечення максимально-позитивної результативності ведення бізнесу та мінімізації суб'єктом господарювання різного роду ризиків в їх діяльності через протидію появи помилок та недоліків, перевірку достовірності даних обліку й звітності. Обов'язковим завданням для головного бухгалтера є забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, організації контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. При здійсненні внутрішнього контролю за витратами підприємства головний бухгалтер застосовує: нормативні перевірки, які являють собою вивчення вмісту відображеної в документі операції з точки зору її відповідності до чинних норм, правил та інструкцій; арифметичну перевірку, яка полягає в контролі за правильністю підрахунків, зроблених при складанні конкретного бухгалтерського документа.

Сутність внутрішнього контролю полягає у забезпеченні оптимізації використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів підприємства. Він надає необхідну інформацію керівництву, відповідальним менеджерам та іншим зацікавленим внутрішнім користувачам для здійснення оперативного оптимізаційного впливу на процеси, що здійснюються на підприємстві.

Як функція управління, внутрішній контроль, залежно від часу проведення поділяється на попередній, поточний (оперативний) і подальший (послідуючий).

Попередній контроль має місце на етапі, що передує прийняттю управлінських рішень і здійснення господарських операцій. Управлінський персонал та головний бухгалтер реалізують попередній контроль шляхом візування договорів і угод на отримання й відпуск матеріальних цінностей, виконання робіт і надання послуг; підготовки наказів про встановлення працівникам посадових окладів, надбавок до заробітної плати і про преміювання працівників підприємства тощо. Мета попереднього контролю – попередити протизаконні дії посадових осіб, протизаконні та економічно недоцільні господарські операції; забезпечити економне й ефективне витрачання господарських ресурсів; не допустити невиробничих витрат. Метою поточного (оперативного) контролю стосовно витрат на виробництво виступає виявлення в процесі господарських операцій негативних відхилень від запланованих витрат, а також пошук резервів їх зниження та забезпечення зростання ефективності виробництва. В процесі здійснення поточного контролю витрат на виробництво готової продукції можуть бути застосовані аналітичні методи. Особливо ефективним є поєднання поточного контролю з попереднім, що має важливе значення для попередження невиробничих витрат, запобігання можливим розкраданням і втратам матеріальних ресурсів та грошових коштів. Подальший контроль здійснюється після господарських операцій на підставі даних, зафіксованих у первинних документах, регістрах бухгалтерського обліку і в бухгалтерській звітності. Мета такого контролю – перевірка доцільності й

законності господарських операцій за певний період, виявлення недоліків у роботі, порушень і зловживань, якщо вони були допущені.

Поєднання усіх вищевказаних видів контролю в єдину систему дозволяє досягти найкращих результатів. Особливо важливо здійснювати оцінку результатів використання рекомендацій керівництва по усуненню недоліків і враховувати її у майбутньому. Залежно від джерел інформації, яка використовується при здійсненні контрольних функцій, внутрішній контроль поділяється на документальний і фактичний. Документальний полягає у встановленні достовірності й законності господарських операцій за даними первинної документації, облікових реєстрів і звітності, в яких вони знайшли відображення. При проведенні фактичного контролю кількісний і якісний стан об'єктів, які перевіряються, встановлюється шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного їх стану.

Комплексне використання різних форм внутрішнього контролю дозволяє забезпечувати досягнення основної мети його організації – поліпшення результатів діяльності в цілому. Висвітлюючи теоретичні основи контролю витрат на виробництво готової продукції не можна опустити питання предмета, об'єкта і суб'єктів його здійснення. До предмета внутрішнього контролю загалом належать усі процеси і явища, пов'язані з господарською діяльністю підприємств. Під терміном «об'єкт» слід розглядати кожен окремий елемент предмета внутрішнього контролю. Об'єктами внутрішнього контролю є господарські процеси, які в сукупності становлять господарську діяльність суб'єкта, що перевіряється. Об'єкти внутрішнього контролю досить різноманітні, тому дати їх вичерпний перелік неможливо. Суб'єктами внутрішнього контролю можуть бути: управлінський персонал та спеціалісти, до функцій яких входить попередній, поточний та подальший контроль; обліковий персонал на чолі з головним бухгалтером, якому належать функції контролю на всіх етапах відображення господарських процесів; спеціальні внутрішні контролюючі служби, створені на підприємстві з метою проведення того чи іншого контролю: наглядові ради; ревізійні комісії; інвентаризаційні комісії; комісії з розслідування незвичайних подій; внутрішні аудиторські служби.

Проведені дослідження теоретичних основ організації контролю витрат на виробництво готової продукції дозволяють стверджувати, що на підприємствах цим питанням приділяють мало уваги. Певний контроль існує, але він недостатній для того, щоб забезпечити досягнення зниження рівня виробничих витрат. Загалом, запровадження внутрішнього контролю витрат на виробництво готової продукції дозволить віднайти певні резерви зниження собівартості закладені в усуненні або скороченні витрат, які не є необхідними при нормальній організації виробничого процесу (наднормативні витрати сировини, матеріалів, палива, енергії, доплати робітником за відступ від нормальних умов праці і понаднормові роботи, платежі за регресними позовами тощо). Виявлення цих зайвих витрат потребує особливих методів і уваги. Їх можна виявити проведенням спеціальних обстежень і одночасного урахування, при аналізі даних нормативного урахування витрат на виробництві, ретельному аналізі планових і фактичних витрат на виробництво. Все це може забезпечити належним чином організована система контролю. З метою впорядкування і забезпечення чіткості трактувань слід зосередити увагу на можливостях удосконалення його теоретичних основ контролю (включаючи розробку положень про організацію), а також порядку і методиці здійснення. Вдалим буде поєднання технологічного і загального контролю (чи навіть контролю витрат на виробництво). В комплексі їх використання дозволить не лише знижувати рівень витрат, а й підвищувати якість продукції, що виробляється.